

Aleksandra Głowczewska

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polska

apensz@umk.pl

ORCID: 0000-0002-3898-8822

Piotr Rączka

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polska

rączka@umk.pl

ORCID: 0000-0002-1097-5712

Karolina Rokicka-Murszewska

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polska

krm@umk.pl

ORCID: 0000-0001-5402-4137

Zmiany administracyjnoprawnego statusu jednostki w związku z tranzycją płci

Changes in the Administrative and Legal Status of an Individual in Connection
with Gender Transition

Abstract: This article examines the legal and administrative consequences of gender transition in Poland, with a particular focus on the correction of personal data and gender markers in civil status records, identity documents, and the PESEL system. The analysis also covers the procedures for changing one's given name and surname in the context of legal gender recognition. By applying a dogmatic-legal method, the author critically assesses current legal regulations, court rulings, and procedural practices, identifying systemic obstacles that transgender individuals may encounter during their transition. The study highlights inconsistencies in administrative practice, legislative gaps, and procedural burdens that may hinder the practical realization of the rights of transgender individuals. The article also reflects on potential *de lege ferenda* solutions to establish clear, inclusive, and transparent procedures in Polish administrative law to ensure the complete and dignified legal recognition of gender identity.

Keywords: gender transition, legal gender recognition, civil status records, identity documents, PESEL system, administrative law

Słowa kluczowe: tranzycja płci, prawne uzgodnienie płci, akta stanu cywilnego, dokumenty tożsamości, system PESEL, prawo administracyjne

Wprowadzenie

Zgodnie z definicją słownikową tranzycja płci oznacza „ogół działań, które prowadzą do zmiany sposobu eksponowania swojej płci z takiego, który jest spójny z płcią biologiczną stwierdzoną po narodzinach, w kierunku takiego, który zgadza się z płcią odczuwaną przez daną osobę” (Tranzycja płci, n.d.). Osoba transpłciowa dąży do usunięcia niezgodności między psychicznym poczuciem płci a biologiczną budową ciała, płcią socjalną, metrykalną i prawną (Wawrzyniak, 2024, s. 62). Cały proces dostosowywania tożsamości płciowej jednostki odbywa się na różnych płaszczyznach, z tego względu wskazać można na tranzycję społeczną, medyczną czy też prawną (Adamczewska-Stachura & Pilich, 2020, s. 8). Celem tej ostatniej jest korekta płci metrykalnej, uzgodnienie płci i danych osobowych we wszystkich dokumentach i rejestrach, jak również zmiana imienia i nazwiska (Cupriak, 2024, s. 21).

Celem artykułu jest określenie konsekwencji uzgodnienia płci w zakresie prawa administracyjnego, jak również identyfikacja barier instytucjonalnych i problemów legislacyjnych, które mogą utrudniać pełną realizację praw osób poddających się korekcie płci. Proces ten rodzi bowiem istotne wyzwania normatywne i praktyczne, zarówno dla jednostek poddających się korekcie, jak i dla organów administracji publicznej zobowiązanych do zapewnienia zgodności formalnej i materialnej danych urzędowych z rzeczywistym stanem prawnym i faktycznym. W opracowaniu analizie poddano trzy wybrane sfery administracyjnoprawne, na które oddziaływać będzie uprzednia tranzycja płci: akta stanu cywilnego, zmiana imienia i nazwiska oraz dokumenty tożsamości i numer PESEL. Choć na przepisy administracyjnego prawa materialnego regulujące status jednostki składają się również regulacje dotyczące obywatelstwa i cudzoziemców (Leoński, 2000, s. 13; Matusiak & Narożniak, 2024, s. 29 i nast.), celowo zostały one pominięte z uwagi na brak bezpośrednio wpływu tranzycji płci na status prawny jednostki jako obywatela lub cudzoziemca. Tranzycja płci nie modyfikuje ani nie zmienia zasad nabywania i utraty obywatelstwa, jak również ochrony prawnej cudzoziemców. Może natomiast oczywiście wpływać na treść dokumentów (dowody osobiste, dokumenty paszportowe) wydawanych na skutek zmian w tej sferze, co jednak zostało uwzględnione. Precyzyjny dobór sfer poddanych analizie będzie stanowił również lepszy punkt wyjścia do rozważań *de lege ferenda* w zakresie stworzenia spójnych i przejrzystych regulacji prawnych. Podstawową metodą badawczą zastosowaną w opracowaniu jest metoda dogmatyczno-prawna. Analizie zostały poddane obowiązujące regulacje prawne dotyczące trzech wskazanych wyżej obszarów prawa administracyjnego, jak również orzeczenia sądów odnoszące się do przedmiotowej problematyki.

1. Akta stanu cywilnego

Uzgodnienie płci pociąga za sobą konieczność dokonania zmian w aktach stanu cywilnego danej osoby. Zgodnie z art. 2 ust. 3 ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego (Sejm RP, 2025, dalej: p.a.s.c.) aktem stanu cywilnego jest wpis o urodzeniu, małżeństwie albo zgonie w rejestrze stanu cywilnego wraz z treścią późniejszych wpisów wpływających na treść lub ważność tego aktu. Akt stanu cywilnego potwierdza sytuację prawną danej osoby, wyrażoną przez cechy ją indywidualizujące, zaś kształtowaną przez zdarzenia naturalne, czynności prawne, orzeczenia sądów lub decyzje organów (art. 2 ust. 1 p.a.s.c.). Do elementów stanu cywilnego zalicza się przy tym nazwisko, imię (imiona), nazwisko rodowe, datę i miejsce urodzenia osoby, której stanu cywilnego dotyczy, płeć, imiona oraz nazwiska rodowe rodziców, jak również sytuację danej osoby w odniesieniu do małżeństwa (art. 49 ust. 2 w zw. z art. 2 ust. 1 p.a.s.c.). W przypadku tranzycji płci zmiany w akcie stanu cywilnego powinny dotyczyć nazwiska, imienia (imion) oraz płci w akcie urodzenia osoby transpłciowej (art. 60 p.a.s.c.).

Nieco odmiennie sytuacja wygląda w odniesieniu do małżeństwa. Choć Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Sejm RP, 1997, dalej: Konstytucja) nie zakazuje wprost instytucjonalizacji związków oraz małżeństw jedнопłciowych, zaś małżeństwo kobiety i mężczyzny jest tylko przykładem małżeństwa, polski ustawodawca nie zdecydował się, aby uregulować status związków jedнопłciowych. Anachronizm brzmienia art. 1 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (Sejm RP, 2023) oznacza, że w obecnym stanie prawnym nie przewidziano możliwości dokonania zmiany w akcie małżeństwa. Osoba transpłciowa ma do wyboru dwa rozwiązania: prawnie uzgodnić płeć i wziąć przymusowy rozwód lub zachować małżeństwo bez możliwości tranzycji (Stowarzyszenie Miłość Nie Wyklucza, 2024).

Przełomem w dotychczasowej patowej sytuacji wydaje się być najnowsze orzeczenie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 25 listopada 2025 r. (TSUE, C-713/23), w sprawie Jakub Cupriak-Trojan i Mateusz Trojan przeciwko Wojewodzie Mazowieckiemu, w którym stwierdzono, że państwo członkowskie UE (w tym przypadku Polska) musi uznać małżeństwo osób tej samej płci, zawarte legalnie w innym państwie UE, jeśli małżonkowie korzystali z prawa do swobodnego przemieszczania się. Odmowa uznania takiego związku małżeńskiego stanowi przeszkodę w wykonywaniu tego prawa i może prowadzić do poważnych niedogodności, nawet jeśli prawo krajowe nie przewiduje małżeństw jedнопłciowych, a jedynym sposobem na przedmiotowe uznanie jest transkrypcja aktu. Trybunał wskazał, że „[n]ie oznacza on [obowiązek uznania małżeństwa – przyp. autorzy] bowiem, by państwo członkowskie miało obowiązek wprowadzenia w swoim prawie krajowym instytucji małżeństwa osób tej samej płci. Sprowadza się on do obowiązku zagwarantowania uznania takich małżeństw, zawartych w przyjmującym państwie członkowskim i zgodnie z prawem tego państwa, do celów wykonywania praw, które obywatele ci wywodzą z prawa Unii (zob. podobnie wyroki: z dnia 5 czerwca 2018 r., Coman i in., C-673/16,

EU:C:2018:385, pkt 45; a także z dnia 14 grudnia 2021 r., *Stolichna obshtina, rayon „Pancharevo”*, C-490/20, EU:C:2021:1008, pkt 56, 57)” (TSUE, C-713/23).

Co więcej, orzeczenie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej nie jest pierwszym, które zapadło w sprawie odmowy transkrypcji aktu małżeństwa jednopłciowego zawartego za granicą. Podobne orzeczenie zapadło między innymi w tym samym roku w sprawie *Andersen przeciwko Polsce* (skarga nr 53662/20) w dniu 24 kwietnia 2025 r., gdzie Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał, że stanowi to naruszenie prawa skarżącego do poszanowania jego życia prywatnego i rodzinnego, chronionego na mocy art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (ETPC, skarga nr 53662/20; *Zajączkowska-Burtowy*, 2025, s. 48; *Garlicki*, 2023). W literaturze dotyczącej omawianego zagadnienia problem ten również był od lat szeroko komentowany (*Scherpe*, 2013; *Vaigé*, 2012; *Gallo i in.*, 2014; *Katz*, 2022; *Sherpe*, 2015). Orzeczenia te pozwalają na wysnucie jednoznacznego wniosku, że standardy europejskie, wypracowane przede wszystkim na gruncie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, wyznaczają istotny kierunek wykładni w omawianym zakresie. Trybunał konsekwentnie uznaje, że tożsamość płciowa stanowi element życia prywatnego w rozumieniu art. 8 Konwencji. Państwa mają wprawdzie pewien margines oceny w zakresie kształtowania procedur prawnych, jednak margines ten ulega zawężeniu, gdy w grę wchodzi fundamentalne prawo jednostki do uznania jej tożsamości. Historycznym wyrokiem w tym zakresie był wyrok w sprawie *Oliari i inni przeciwko Włochom* (ETPC skargi nr 18766/11 i 36030/11), który pociągnął za sobą kolejne skargi i orzeczenia w analogicznych sprawach.

Wprowadzenie zmian dotyczących uznawania małżeństw tej samej płci w aktach stanu cywilnego wpłynie również na możliwość dokonania zmiany w akcie małżeństwa osób, które przeszły tranzycję płci. Obecnie opracowywany jest bowiem projekt rozporządzenia, które zmieni wzory dokumentów wydawanych z rejestru stanu cywilnego tak, aby umożliwić praktyczne wdrożenie wyroku (między innymi neutralne płciowo nazwy rubryk: „Pierwszy małżonek” i „Drugi małżonek”). Zmiany mają zapewnić zgodność z ustawą o aktach stanu cywilnego i standardami UE (rozporządzenie 2016/1191) oraz umożliwić praktyczne wdrożenie wyroku Trybunału.

Do marca 2025 r. osoby transpłciowe chcące dokonać prawnej korekty swojej płci w akcie urodzenia (a w konsekwencji – w dokumentach urzędowych), były zmuszone do występowania na drogę procesu sądowego z powództwem o ustalenie płci przeciwko swoim rodzicom w trybie art. 189 ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Sejm RP, 2024, dalej: k.p.c.). Wyrok ustalający płeć wywoływał skutki *ex nunc* i stanowił podstawę do skorygowania aktu urodzenia osoby transseksualnej poprzez stosowny wpis w formie wpisu dodatkowej (aktualnie – wzmianki dodatkowej, art. 24 ust. 1 p.a.s.c.; postanowienie Sądu Najwyższego, 1991). 4 marca 2025 r. Sąd Najwyższy podjął uchwałę, zgodnie z którą „żądanie zmiany oznaczenia płci w akcie urodzenia podlega rozpoznaniu przez sąd w postępowaniu nieprocesowym przy za-

stosowaniu w drodze analogii art. 36 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego” (uchwała Sądu Najwyższego, 2025).

Sąd Najwyższy miał na uwadze, że wszystkie postępowania unormowane w p.a.s.c., które mają na celu doprowadzenie do prawidłowej treści aktu stanu cywilnego (o sprostowanie, o uzupełnienie, o unieważnienie i o ustalenie treści), na etapie sądowym toczą się w trybie nieprocesowym (Sąd Najwyższy, 2025, marzec). Standardowym trybem sprostowania aktu stanu cywilnego jest czynność materialno-techniczna, której dokonuje kierownik urzędu stanu cywilnego na podstawie art. 35 ust. 1 i 2 p.a.s.c. (akt zawiera dane niezgodne z danymi zawartymi w aktach zbiorowych rejestracji stanu cywilnego lub z innymi aktami stanu cywilnego, o ile stwierdzają one zdarzenie wcześniejsze i dotyczą tej samej osoby lub jej wstępnych, albo z zagranicznymi dokumentami stanu cywilnego). Instytucja sprostowania chroni przed koniecznością derogacji aktu stanu cywilnego, a tym samym – prowadzi do zachowania trwałości aktu (Opaliński, 2022, pkt 1). Natomiast procedura określona w art. 36 *in principio* p.a.s.c., dopuszczająca sprostowanie aktu stanu cywilnego, dokonywana przez sąd w postępowaniu nieprocesowym na wniosek osoby zainteresowanej, prokuratora lub kierownika urzędu stanu cywilnego, zasadniczo stosowana powinna być wyjątkowo, kiedy nie ma możliwości, aby sprostować akt czynnością materialno-techniczną. W przypadku korekty płci nie ma danych lub innych aktów stanu cywilnego, stwierdzających zdarzenie wcześniejsze i dotyczących tej samej osoby, które dopuszczałyby uproszczoną formę sprostowania, o której mowa w art. 35 ust. 1 p.a.s.c. Z tego względu wnioskodawca musi skierować do sądu wnioski w trybie nieprocesowym.

W uchwale Sąd Najwyższy wskazał, że zmiana oznaczenia płci w akcie urodzenia może nastąpić wyłącznie na wniosek osoby, której dotyczy ten akt, zaś oprócz wnioskodawcy uczestnikiem postępowania może być tylko jego małżonek (art. 510 k.p.c.; Sąd Najwyższy, 2025, marzec). Jednocześnie, z uwagi na osobisty charakter spraw o zmianę oznaczenia płci w akcie urodzenia, wskazano na konieczność wykluczenia prokuratora i kierownika urzędu stanu cywilnego z grona podmiotów legitymowanych (Sąd Najwyższy, 2025, marzec).

Od strony formalnej, w zakresie zmiany oznaczenia płci, uchwała Sądu Najwyższego nic nie zmienia – nadal jej odzwierciedlenie w akcie urodzenia następuje poprzez wzmiankę dodatkową, umieszczaną w celu aktualizacji na podstawie określonych ustawowo dokumentów kształtujących stan cywilny osoby (Opaliński, 2022, pkt 1). Jak wskazał Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie, „wzmianka dodatkowa z chwilą jej dołączenia (wpisania) stanowi jego integralną część i nie ma charakteru konstytutywnego, a wyłącznie charakter deklaratoryjny, ponieważ polega jedynie na odnotowaniu zmian wynikających ze zdarzeń stwierdzonych dokumentami, o których mowa w art. 24 ust. 2 p.a.s.c.” (Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie, 2017). Jednym z tych dokumentów będzie prawomocne postanowienie sądu rejonowego w sprawie zmiany oznaczenia płci (art. 24 ust. 2 pkt 1 p.a.s.c.)

Osobnym zagadnieniem są zmiany w akcie urodzenia dziecka osoby transpłciowej. W tym zakresie zmiana mogłaby obejmować dane określone w art. 60 pkt 4 p.a.s.c., tj. „nazwiska, imiona oraz nazwiska rodowe, daty i miejsca urodzenia rodziców dziecka”. Tę sytuację można jednak przyrównać do sytuacji dzieci rodziców tej samej płci, którym w orzecznictwie odmawia się możliwości transkrypcji zagranicznego aktu urodzenia. Uzasadnieniem odmowy jest brak w polskim prawie regulacji umożliwiającej uwzględnienie dwóch kobiet (lub mężczyzn) jako rodziców dziecka czy przysposobienie dziecka przez taką parę (wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi, 2013). Nie wynika to jednak z art. 60 pkt 4 p.a.s.c. („... urodzenia rodziców dziecka”), ale z rozporządzenia Ministra Cyfryzacji (2023), wskazującego na konieczność określenia w akcie urodzenia „matki” i „ojca”. Wydaje się, że propozycje zmian, takie jak stosowanie tzw. danych maskujących (tj. fikcyjnych danych ojca) czy pozostawienie określonych rubryk pustych, nie są odpowiednim kierunkiem legislacyjnym (Sylwestrzak, Balwicka-Szczyrba & van den Brink, 2025, s. 59). Skoro na skutek wyroku Trybunału Sprawiedliwości (C-713/23) nastąpi zmiana z „żona” i „mąż” na „małżonek pierwszy” i „małżonek drugi”, również w akcie urodzenia (którego wzór reguluje to samo rozporządzenie Ministra Cyfryzacji) rubryki „matka” oraz „ojciec” mogłyby zostać zastąpione przez „rodzic pierwszy” i „rodzic drugi” (na wzór angielskich aktów urodzenia przewidujących rubryki „parent” i „parent”). Sądy dostrzegają, że odmowa transkrypcji powoduje dla małoletniego daleko idące skutki prawne (brak możliwości nadania PESEL, a w ślad za tym – uzyskania dowodu osobistego, paszportu, brak prawa do świadczeń rodzinnych czy korzystania z opieki zdrowotnej; zob. uchwała Naczelnego Sądu Administracyjnego, 2019). Skutki te oczywiście nie wystąpią w odniesieniu do dziecka korzystającego z polskiego, a nie zagranicznego aktu urodzenia, którego rodzic dokonał korekty płci, bowiem dziecko to posiada już numer PESEL i korzysta z przedmiotowych praw. Należy także zauważyć, że orzeczenie uwzględniające wniosek o dokonanie korekty płci powoduje bezpośrednio jedynie zmianę w akcie urodzenia osoby wnioskodawcy, w którym to akcie – zgodnie z art. 60 p.a.s.c. – dane dzieci nie są wpisane (wyrok Sądu Najwyższego, 2019).

2. Dokumenty tożsamości

Uzgodnienie płci w oczywisty sposób implikuje konsekwencje również w obszarze dokumentów potwierdzających tożsamość obywatela polskiego, w przypadku którego na skutek tranzycji nastąpiło uznanie tożsamości płciowej odmiennej od tej, która wcześniej była deklarowana w treści uprzednio wydanych dokumentów. Na wstępie rozważań, określając zakres analizy, należy podkreślić, że problematyka dokumentów potwierdzających tożsamość jest szeroka i w doktrynie obejmuje się tym pojęciem najczęściej dowód osobisty, paszport, prawo jazdy, książeczkę wojskową,

legitymację studencką, legitymację doktoranta czy też książeczkę żeglarską. Jednak przedmiot rozważań zawartych w tym opracowaniu został ograniczony do wpływu uzgodnienia płci na dwa podstawowe z wyżej wymienionych dokumentów, a mianowicie dowody osobiste i paszporty.

Dowód osobisty, zgodnie z art. 4 ustawy o dowodach osobistych (Sejm RP, 2025a, dalej: u.d.o.) jest zasadniczo dokumentem stwierdzającym tożsamość i obywatelstwo polskie, a także uprawniającym do przekraczania granicy państw w zdefiniowanym w tym art. obszarze. Stanowi również dokument urzędowy, co powoduje jego zwiększoną moc dowodową, np. w świetle przepisów ustawy – Kodeksu postępowania administracyjnego (Sejm RP, 2024, dalej: k.p.a.), co do danych potwierdzonych urzędowo w jego treści. Analizując zakres danych zawartych w treści dowodów osobistych, należy podkreślić, że ustawodawca różnicuje te dane w zależności od warstwy tego dokumentu, w szczególności graficznej i elektronicznej. Jak wynika jednak z art. 12 i art. 12a u.d.o., w obu warstwach dowodu osobistego jedną z danych dotyczących posiadacza tego dokumentu jest oznaczenie płci (tak w art. 12 ust. 1 pkt 1 lit f oraz w art. 12a ust. 1 pkt 1 lit. f u.d.o.). Tym samym oznaczenie płci objęte jest treścią dokumentu urzędowego, jakim jest dowód osobisty, co w konsekwencji powoduje, że dokument ten stanowi m.in. urzędowe potwierdzenie płci jego posiadacza.

Już powyższe okoliczności, poza oczywiście emocjonalnymi, których nie należy w przypadku tranzycji bagatelizować, potwierdzają konieczność weryfikacji dokumentu, jakim posługuje się osoba, w przypadku której nastąpiło uzgodnienie płci.

Przepisy u.d.o. nie zawierają szczególnej procedury, która mogłaby mieć zastosowanie w przypadku uznania tożsamości płciowej posiadacza dowodu osobistego odmiennej od tej, która wcześniej była odnotowana w tym dokumencie tożsamości. Analiza przepisów u.d.o. prowadzi do wniosku, że jedyną z proponowanych przez ustawodawcę procedur, jakie można w tym przypadku zastosować, jest procedura uregulowana w art. 46 u.d.o. W tym przepisie ustawodawca w obszernym katalogu definiuje przesłanki warunkujące wydanie nowego dowodu osobistego. W analizowanym przypadku podstawę wystąpienia o wydanie nowego dowodu osobistego stanowić będzie przesłanka z art. 46 ust. 1 pkt 2 u.d.o., zgodnie z którym wydanie nowego dowodu osobistego następuje w sytuacji zmiany danych zawartych w dowodzie osobistym, z wyjątkiem zmiany nazwy organu wydającego oraz zmiany nazwy miejsca urodzenia. Skoro zatem zmianie uległa dana definiująca posiadacza, jaką jest określenie płci, to konieczne w tym przypadku jest wystąpienie o wydanie nowego dowodu osobistego na podstawie przytoczonego przepisu. Samo postępowanie o wydanie nowego dowodu osobistego jest postępowaniem administracyjnym wszczynanym na wniosek, poza wyjątkami ustawowymi, osoby ubiegającej się o wydanie tego dokumentu tożsamości. Z art. 46 ust. 2 pkt 2 u.d.o. wynika, że z wnioskiem w tej sprawie należy wystąpić niezwłocznie po wystąpieniu zmiany danych zawartych w dowodzie osobistym. Do wniosku o wydanie dowodu osobistego zastosowanie ma art. 28 u.d.o. Odnosząc ten przepis do analizowanego przypadku, należy podkreślić, że we wnio-

sku wnioskodawca, poza wskazaniem płci uzgodnionej, zobligowany jest również do ujawnienia powodu ubiegania się o wydanie dowodu osobistego.

Podobnie jak w przypadku dowodu osobistego również dokument paszportowy, zgodnie z art. 3 ustawy o dokumentach paszportowych (Sejm RP, 2024, dalej: u.d.p.) jest definiowany jako dokument uprawniający do przekraczania granicy oraz potwierdzający obywatelstwo i tożsamość posiadacza. Dokumenty paszportowe, w szczególności również paszporty, do analizy których ograniczone zostały zawarte w tym opracowaniu rozważania, są również dokumentami urzędowymi potwierdzającymi urzędowo zawarte w nich dane. Posiadają, analogicznie jak w przypadku dowodów osobistych, warstwę graficzną i warstwę elektroniczną, w których wśród danych dotyczących osoby posiadacza, jak wynika z art. 12 ust. 1 pkt 1 lit f u.d.p. w odniesieniu do warstwy graficznej, a także art. 15 ust. 1 pkt 1 lit e u.d.p. w odniesieniu do warstwy elektronicznej, zamieszcza się również oznaczenie płci. Przepisy dotyczące paszportów i zmiany danych odnotowanych w ich treści charakteryzują się jednak pewną specyfiką w odniesieniu do wcześniej przedstawionej regulacji zawartej w u.d.o. Zmiana danych zamieszczonych w paszporcie, jak wynika z art. 70 ust. 2 pkt 1 u.d.p., która nastąpiła w okresie ważności dokumentu paszportowego, stanowi podstawę do unieważnienia paszportu.

Analizując instytucję unieważnienia paszportu, należy jednak rozróżnić dwa tryby postępowania, które będą potwierdzały takie unieważnienie. Art. 70 ust. 2 u.d.p. poza przesłanką zmiany danych zamieszczonych w dokumencie paszportowym, w tym m.in. oznaczenia płci posiadacza, przewiduje w punkcie 6. możliwość złożenia przez obywatela wniosku o unieważnienie takiego dokumentu. Wydaje się, że w przypadku uzgodnienia płci na skutek tranzycji mogą mieć zastosowanie oba tryby prowadzące do takiego unieważnienia, co będzie miało istotne znaczenie w odniesieniu do ustalenia dnia unieważniania takiego dokumentu. Zgodnie bowiem z art. 74 pkt 4 u.d.p. unieważnienie dokumentu paszportowego następuje z dniem złożenia wniosku, o którym mowa w art. 70 ust. 2 pkt 6, czyli wniosku obywatela o unieważnienie posiadanego dokumentu paszportowego. Natomiast zgodnie z art. 74 pkt 3 u.d.p. unieważnienie dokumentu paszportowego następuje z dniem następującym po upływie 120 dni od dnia dokonania w rejestrze PESEL zmiany danych zawartych w dokumencie paszportowym, w tym m.in., jak wynika z tego przepisu, również danych definiujących płeć posiadacza. Paszport straci zatem ważność na skutek wniosku posiadacza, a jeżeli ten nie zostanie złożony, to w wyżej wskazanym terminie.

Konsekwencją unieważnienia paszportu będzie oczywiście konieczność wystąpienia przez dotychczasowego posiadacza o wydanie nowego dokumentu paszportowego, pod względem proceduralnym analogicznie zatem jak w przypadku dowodu osobistego.

Status administracyjnoprawny osoby fizycznej określony jest również w postaci numeru Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL), w którym prowadzi się m.in. ewidencję ludności. Problematyka nadawania, a także

zmiany numeru PESEL uregulowana została w ustawie o ewidencji ludności (Sejm RP, 2025, dalej: u.e.l.). Jak wynika z art. 8 u.e.l., definiującego zakres przedmiotowy rejestru PESEL, są w nim gromadzone dane obywateli polskich zamieszkujących na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, obywateli polskich zamieszkujących poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej w związku z ubieganiem się o polski dokument tożsamości, cudzoziemców zamieszkujących na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a także innych osób obowiązanych na podstawie odrębnych przepisów do posiadania numeru PESEL, w tym m.in. dane określające płeć osoby rejestrowanej. Ponadto, płeć posiadacza numeru PESEL jest również odwzorowana w samym numerze, bowiem zgodnie z art. 15 ust. 2 pkt 4 numer PESEL jest to jedenastocyfrowy symbol numeryczny, jednoznacznie identyfikujący osobę fizyczną, zawierający datę urodzenia, numer porządkowy, oznaczenie płci oraz liczbę kontrolną, przy czym numer porządkowy osoby zawarty jest w cyfrach od siódmej do dziesiątej, zaś ostatnia cyfra numeru porządkowego zawiera oznaczenie płci: cyfrę parzystą (w tym „0”) dla kobiet, a cyfrę nieparzystą dla mężczyzn.

Przepisy u.e.l. w przeciwieństwie do poprzednio analizowanych regulacji zawierają rozwiązania szczególne dotyczące sytuacji, w której następuje zmiana płci osoby zarejestrowanej w rejestrze PESEL. Zgodnie bowiem z art. 19 ust. 1 pkt 2 u.e.l. numer PESEL jest zmieniany w przypadku zmiany płci. Zmiany numeru dokonuje minister właściwy ds. informatyzacji w formie czynności materialno-technicznej, na wniosek kierownika urzędu stanu cywilnego dokonującego w akcie urodzenia zmiany płci. Z przepisów u.e.l. wynika również, że o zmianie numeru, która nastąpiła m.in. w wyniku zmiany płci, kierownik urzędu stanu cywilnego, który wystąpił o zmianę numeru PESEL, zobligowany jest powiadomić osobę, której zmiana dotyczy.

Wydaje się, że warto by rozważyć wprowadzenie rozwiązań szczególnych również do u.d.o i u.d.p. Konstrukcja przewidziana w u.e.l. mogłaby być zastosowana w sposób odpowiedni, po koniecznych modyfikacjach, również do unieważnienia dokumentu paszportowego czy dowodu osobistego (w tym drugim przypadku niewykluczone, że łącznie z wydaniem z urzędu w miejsce dokumentu dotychczasowego nowego, zawierającego aktualne dane posiadacza).

3. Zmiana imienia i nazwiska

Jednym z podstawowych aspektów prawnego uznania tożsamości płciowej osoby, która poddaje się tranzycji, jest możliwość dostosowania danych osobowych do odczuwanej i potwierdzonej tożsamości płciowej. Szczególne znaczenie ma tu możliwość dokonania zmiany imienia i nazwiska na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 października 2008 r. o zmianie imienia i nazwiska (Sejm RP, 2021, dalej: u.z.i.n.). Zgodnie z art. 4 ust. 1 pkt 2 u.z.i.n., zmiana imienia lub nazwiska jest dopuszczalna na imię lub nazwisko używane – gdy wnioskodawca używa innego imienia lub nazwiska niż to,

które figuruje w aktach stanu cywilnego. Taka sytuacja ma miejsce w przypadku osób transpłciowych, które często jeszcze przed formalnym dokonaniem tranzycji posługują się w społeczeństwie innym imieniem lub nazwiskiem. Może dotyczyć również osób binarnych, które określają swoją płęć wewnątrz tradycyjnych kategorii płci – kobiety i mężczyzny. Są to transkobiety, czyli kobiety, którym przy urodzeniu przypisano płęć męską, transmężczyźni, czyli mężczyźni, którym przy urodzeniu przypisano płęć żeńską, oraz osoby niebinarne, które nie określają swojej płci wyłącznie w ramach kategorii mężczyzny i kobiety (Lisiecki i in., 2011, s. 7).

Imię i nazwisko stanowią jedną z podstawowych składowych tożsamości jednostki, ale również element tożsamości prawnej. Dla większości jest to dodatkowo element tożsamości płciowej, stąd chęć zmiany imienia na takie, które będzie korespondować z odczuwaną tożsamością płciową, zdaje się być naturalny. Należy zwrócić uwagę na dwa pojęcia obecne przy omawianym temacie: *deadnaming* oraz *misgenderowanie* (Wyrok Sądu Okręgowego w Krakowie, 2024). *Deadnaming* (ang. *deadname*, dosłownie „martwe imię”, coraz częściej tłumaczone jako nekronim) to zwracanie się do osoby transpłciowej imieniem przypisanym przy urodzeniu, którym się już nie posługuje. *Misgenderowanie* natomiast to przypadkowe lub celowe zwracanie się do osoby transpłciowej przy użyciu nieprawidłowego rodzaju gramatycznego. Oba zachowania mogą wpływać na poczucie społecznej akceptacji tożsamości osoby transpłciowej, a w konsekwencji być czynnikiem wpływającym na dobrostan psychiczny (Kinney & Muzzey, 2022, s. 54–69; Bockting i in., 2016, s. 88–197; Testa i in., 2012, s. 452–459). Czynnikiem ten może być tym bardziej dotkliwy, gdy związany jest z sytuacjami powtarzalnymi, gdy używanie innego niż ujęte w dokumentach imienia zależy wyłącznie od dobrej woli personelu lub prowadzących (np. w przypadku studentów) (Arechederra, 2023, Article 16; Wyrok Sądu Najwyższego, 2022).

Zmiana imienia lub nazwiska, zgodnie z procedurą uregulowaną w przepisach u.z.i.n., dokonywana jest na wniosek osoby ubiegającej się o zmianę. Wniosek o zmianę imienia lub nazwiska składa się do wybranego kierownika urzędu stanu cywilnego. Osoby zamieszkałe poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej mogą złożyć za pośrednictwem konsula Rzeczypospolitej Polskiej wniosek o zmianę imienia lub nazwiska, wskazując kierownika urzędu stanu cywilnego, któremu wniosek ma zostać przekazany. Stosownie do treści art. 11 ust. 1 u.z.i.n. wniosek o zmianę imienia lub nazwiska zawiera: 1) dane osoby, której zmiana dotyczy: a) imię (imiona) i nazwisko oraz nazwisko rodowe, b) wskazanie kierownika urzędu stanu cywilnego, który sporządził akt urodzenia oraz akt małżeństwa, jeżeli zmiana imienia lub nazwiska będzie dotyczyła tego aktu, 2) numer Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności, zwany dalej „numerem PESEL”, jeżeli został nadany; imię lub nazwisko, na jakie ma nastąpić zmiana; 3) wskazanie miejsca sporządzenia aktu urodzenia małoletnich dzieci, jeżeli zmiana imienia lub nazwiska będzie dotyczyła tych aktów; 4) adres do korespondencji wnioskodawcy; 5) uzasadnienie; 6) oświadczenie wnioskodawcy, że w tej samej sprawie nie złożył wcześniej wniosku do innego kierownika

urzędu stanu cywilnego lub nie została wydana już decyzja odmowna. Decyzję administracyjną o zmianie imienia lub nazwiska bądź decyzję o odmowie zmiany imienia lub nazwiska wydaje kierownik urzędu stanu cywilnego, do którego został złożony wniosek. Decyzja o zmianie imienia lub nazwiska podlega natychmiastowemu wykonaniu. Wnioskodawca ma możliwość wniesienia środka zaskarżenia do właściwego wojewody jako organu wyższego stopnia w przedmiotowej sprawie (art. 14 ust. 3 u.z.i.n.). W dalszej kolejności wnioskodawcy przysługuje prawo wniesienia skargi w postępowaniu sędowoadministracyjnym.

Zgodnie z ustawą zmiany imienia lub nazwiska można dokonać wyłącznie z ważnych powodów wymienionych w katalogu art. 4 u.z.i.n. Przesłanki wymienione nie stanowią katalogu zamkniętego, co oznacza, że zmiany nazwiska można dokonać także z innego ważnego powodu, który nie mieści się w katalogu przesłanek wprost uznanych za ważne. Ocena, czy dane żądanie mieści się w zakresie przesłanki „ważnych powodów”, należy do organu prowadzącego postępowanie (Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie, 2024; Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego, 2023a; Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego 2023b). Pojęcie „ważne powody” kwalifikowane jest w orzecznictwie sądowym do pojęć nieoznaczonych, co oznacza, że w przepisie prawa nie został jednoznacznie zapisany hipotetyczny stan faktyczny i wynikające z tego zapisu konsekwencje prawne. Ważny powód zmiany nazwiska powinien być odrębnie oceniony *ad casum* w każdej indywidualnej sprawie, a wnioskodawca powinien przekonać organ administracyjny, że wskazany subiektywnie przez niego powód zmiany jest na tyle istotny, by władza dokonała tej zmiany, uznając go za obiektywnie istotny (Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie, 2024). Sądy administracyjne stoją na stanowisku, że obowiązuje zasada względnej stabilizacji imion i nazwisk (Wojewódzki Sąd Administracyjny w Łodzi, 2023). Warto zauważyć, że metrykalna zmiana płci nie wiąże się automatycznie ze zmianą imienia lub wszczęciem procedury. Musi to nastąpić na wniosek osoby ubiegającej się o zmianę. W tym przypadku, gdy osoba dokonała już tranzycji, istnienie ważnych powodów wydaje się oczywiste.

Wątpliwości pojawiają się przy próbie dokonania zmiany imienia na imię używane przed zakończeniem procedury uzgodnienia płci metrykalnej. Problem ten był już przedmiotem orzeczeń sądów administracyjnych. Przytoczyć należy niezbyt przychylnie wypowiedzi judykatury, które nie zezwalają na zmianę imienia dla przedmiotowej przesłanki z męskiego na żeńskie lub odwrotnie, jeśli nie została dokonana metrykalna tranzycja. Jak wskazał WSA w Łodzi: „Sam fakt, że osoba cierpi na zaburzenia (zaburzenia identyfikacji z płcią typu andromimeza oraz zespół dezaprobaty płci) i z tego powodu od wielu lat używa innego imienia i nazwiska nie stanowi wystarczającej przesłanki do zmiany jej imienia na imię męskie. [...] Sama wola danej osoby, aby zmianie uległo jej imię lub nazwisko i jej subiektywne przekonanie, że takie ważne powody występują, nie jest wystarczającą przesłanką dokonania zmiany” (Wojewódzki Sąd Administracyjny w Łodzi, 2012). Ten sam sąd w innym orzeczeniu

wskazał: „[M]ając na uwadze, że względna stabilizacja imion i nazwisk jest wartością prawnie chronioną m.in. z uwagi na funkcję identyfikującą dany podmiot w stosunkach innych niż prywatne, nie można pomijać tej cechy imienia i nazwiska, która wynika z art. 60 pkt 1 i 3 w zw. z art. 59 ust. 4 ustawy Prawo o aktach stanu cywilnego, że imię ma umożliwiać odróżnienie płci dziecka. [...] Wprawdzie przepisy ustawy o zmianie imienia i nazwiska nie odsyłają do posiłkowego stosowania w postępowaniu dotyczącym zmiany imion i nazwiska przepisów ustawy Prawo o aktach stanu cywilnego, niemniej ocena, czy zachodzą »ważne powody« do uwzględnienia wniosku o zmianę imion i nazwiska, nie może pomijać kwestii zgodności wnioskowanej czynności z przepisami innych ustaw i prowadzić do ich obejścia. Sam fakt, że stwierdzono u skarżącego transseksualizm (pisownia oryginalna – przyp. autorzy) typu M/K i że psychicznie identyfikuje się on z płcią żeńską oraz funkcjonuje w swoim otoczeniu jako kobieta powoduje, że z jego subiektywnego punktu widzenia, niewątpliwie zachodzą ważne powody do uwzględnienia wniosku. Nie przesądza to jednak jeszcze o tym, że zachodzą »ważne powody« w rozumieniu art. 4 ust. 1 ustawy o zmianie imienia i nazwiska. Organ musi bowiem dokonać oceny »ważności powodów« uwzględniając również względy i okoliczności obiektywne, przy czym ostateczny wynik tej oceny nigdy nie może prowadzić do stanu sprzecznego z prawem. W takim bowiem przypadku na pewno nie można mówić o istnieniu »ważnych powodów« do dokonania zmiany imienia lub nazwiska” (Wojewódzki Sąd Administracyjny w Łodzi, 2017). Choć jest to wypowiedź pojedynczego sądu, miała ona wpływ na praktykę organów administracji publicznej (Lisiecki i in., 2011, s. 24–25).

Wspomniane poglądy nie zasługują na aprobatę. Poczynione odwołania do ustawy Prawo o aktach stanu cywilnego także zdają się nieadekwatne, co zauważył Wojewódzki Sąd Administracyjny w Opolu, który stwierdził, że regulacja u.z.i.n. „[...] jest kompletna i samodzielnie reguluje istnienie przesłanek prawnych odnoszących się do zmiany imion i nazwisk. Nie ma zatem potrzeby, aby w tej procedurze stosować jako wyłączną ustawę Prawo o aktach stanu cywilnego. Takie stanowisko prezentowano już na tle ustawy z 15 listopada 1956 r. o zmianie imion i nazwisk w stosunku do ówczesnie obowiązującej ustawy z 29 września 1986 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (por. wyrok WSA w Krakowie z 8 czerwca 2004 r., sygn. akt II SA/Kr 3199/00 oraz NSA oz. we Wrocławiu z 9 lipca 1993 r., sygn. akt SA/Wr 605/93)” (Wojewódzki Sąd Administracyjny w Opolu, 2021). Bardziej zasadny wydaje się pogląd, że płeć metrykalna wnioskodawcy nie ma znaczenia dla możliwości zmiany imienia w trybie omawianej tu ustawy. Ma on również umocowanie w przepisach, gdyż art. 4 ust. 1 pkt 2 u.z.i.n. nie wskazuje, by używanie imienia przez wnioskodawcę wiązało się z zakończoną procedurą tranzycji. Przepis ten otwiera zatem możliwość uzasadnienia wniosku o zmianę imienia względami związanymi z tożsamością płciową, nawet jeżeli nie doszło jeszcze do sądowego ustalenia płci w trybie art. 189 k.p.c. (uzgodnienia płci metrykalnej w starym trybie) lub w trybie art. 36 p.a.s.c. (w trybie stosowanym po uchwale Sądu Najwyższego, 2025). Wskazuje się, że wśród dowo-

dów mających przekonać organ do istnienia ważnych powodów zmiany imienia oraz używania imienia innego, niż wskazuje płeć metrykalna wnioskodawcy, przedstawiają między innymi wydruki z mediów społecznościowych, w których posługują się wybranymi danymi, poświadczenia od znajomych, rodziny lub współpracowników, dyplomy i certyfikaty wydawane na ich używane dane, kserokopie korespondencji adresowanej na używane dane, poświadczenia od lekarza lub psychologa (Lisiecki i in., 2011, s. 21). Funkcjonowanie wniosku o zmianę oznaczenia płci w akcie urodzenia nie powinno zatem stanowić uzasadnienia odrzucenia wniosku osoby o zmianę imienia. Osoba wnioskująca ma prawo ubiegać się o zmianę imienia bez względu na to, czy jest po zakończeniu procedury, w jej trakcie lub planuje w przyszłości podjąć procedurę uzgodnienia płci metrykalnej. Nie jest to kwestia istotna dla administracyjnej procedury zmiany imienia.

Na uwzględnienie zasługują również zalecenia Rady Europy, które coraz częściej poświęcone są problematyce transpłciowości. W raporcie Rady Europy z 2022 roku podkreślono konieczność eliminacji barier administracyjnych i prawnych dla osób transpłciowych (Council of Europe, 2022). Rada Europy wskazuje także na obowiązek zapewnienia poszanowania tożsamości płciowej i unikania dyskryminacji w dostępie do uznania tożsamości (Council of Europe, 2015).

Podsumowanie

Transpłciowość zaliczana jest do obszaru tożsamości płciowej, które jako jedno z dóbr osobistych podlega ochronie prawnej (Sąd Najwyższy, 1991). Rosnąca liczba dokonywanych tranzycji w Polsce nie spowodowała jednak próby wprowadzenia regulacji prawnych, co w konsekwencji doprowadziło do powstania próżni legislacyjnej w tym zakresie (Wawrzyniak, 2024, s. 62). Ostatnia uchwała Sądu Najwyższego (2025) upraszcza postępowanie związane ze zmianą oznaczenia płci metrykalnej, ale nadal ciężar wypracowania jego reguł spoczywa na sądach powszechnych. Sprostowanie aktu urodzenia w trybie art. 36 p.a.s.c. nadal niesie ze sobą konieczność przejścia przez osoby transpłciowe przez prawny proces uzgodnienia płci.

Niejednolitość praktyki orzeczniczej prowadzi do wątpliwości także w zakresie procedury zmiany imienia i nazwiska osób dokonujących tranzycji. Należy jednak przychylić się do stanowiska, w którym metrykalna zmiana płci nie powinna być brana pod uwagę przy administracyjnej procedurze zmiany imienia na imię używane, zwłaszcza gdy z przeprowadzonego postępowania dowodowego jasno wynika, że osoba ubiegająca się o zmianę obiektywnie posługuje się innym imieniem niż to, które funkcjonuje w aktach stanu cywilnego.

Omawiana problematyka i związane z nią wątpliwości są dostrzegane i znalazły swój wyraz również w pracach legislacyjnych. W 2013 roku wpłynął do Sejmu poselski projekt ustawy o uzgodnieniu płci. Po dwóch latach prac ustawa została

zawetowana przez Prezydenta RP i prace nad nią nie zostały zakończone (Sejm RP, 2015). Pozostaje liczyć na to, że tegoroczna uchwała Sądu Najwyższego przyczyni się do powrotu do prac nad uregulowaniem procedury i ujednoliceniem przepisów w przedmiotowym zakresie. Katalizatorem zmian powinno być bez wątpienia orzeczenie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 25 listopada 2025 roku, w związku z którym Polska ma obowiązek uznawać małżeństwa osób tej samej płci zawarte legalnie w innym państwie UE. Jak już wskazano, obecnie (styczeń 2026 r.) procedowany jest projekt rozporządzenia w sprawie zmiany rozporządzenia w sprawie wzorów dokumentów wydawanych z zakresu rejestracji stanu cywilnego, który umożliwi praktyczne wdrożenie wyroku. Zmiany mają zapewnić zgodność z ustawą o aktach stanu cywilnego i standardami UE (rozporządzenie 2016/1191) oraz umożliwić praktyczne wdrożenie wyroku Trybunału.

Z całą pewnością wszelkie zmiany legislacyjne związane z ułatwieniem procesu tranzycji płci należy oceniać pozytywnie. Brak kompleksowej regulacji wpływa jednak negatywnie na prawidłowe funkcjonowanie osób, które poddały się tej procedurze. Wiele kwestii (brak konieczności pozywania własnych rodziców, możliwość dokonania zmiany danych w akcie małżeństwa, zmiana imienia i nazwiska w trakcie procedowania uzgodnienia płci metrykalnej) jest lub będzie dopuszczalna głównie na skutek interwencji sądów, które w swoich orzeczeniach wykazują nieprawidłową interpretację regulacji prawnych, albo wręcz punktują absurdalność wynikającą z przepisów. Niepewność sytuacji prawnej jednostki, w szczególności w zakresie najistotniejszych kwestii składających się na status administracyjnoprawny, nie jest stanem pożądanym i jako taka powinna zostać wyeliminowana.

BIBLIOGRAFIA

- Adamczewska-Stachura, M., & Pilich, P. (2020). Postępowania w sprawach o ustalenie płci – przewodnik dla sędziów i pełnomocników. *Zasada Równego Traktowania. Prawo i praktyka*, 28. *Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich*, 2. https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Postepowania_w_sprawach_o_ustalenie_plci.pdf
- Arechederra, C. (2023). Shifting Presentation: How Nonbinary College Students Respond to Deadnaming and Misgendering. *PANDION: The Osprey Journal of Research and Ideas*, 4(1), Article 16. https://digitalcommons.unf.edu/pandion_unf/vol4/iss1/16
- Bockting, W., Coleman, E., Deutsch, M. B., Guillamon, A., Meyer, I., Meyer, W., Reisner, S., Sevelius, J., & Ettner, R. (2016). Adult Development and Quality of Life of Transgender and Gender Nonconforming People. *Current Opinion in Endocrinology, Diabetes and Obesity*, 23(2), 188–197.
- Council of Europe. (2015). *Protecting Human Rights of Transgender Persons: A Short Guide to Legal Gender Recognition*. <https://rm.coe.int/protecting-human-rights-of-transgender-persons-a-short-guide-to-legal-g/16809fe4b5>
- Council of Europe. (2022). *Thematic Report on Legal Gender Recognition in Europe*. <https://rm.coe.int/thematic-report-on-legal-gender-recognition-in-europe/1680a93f32>
- Cupriak, Z. (2024), *Prawne pojęcie płci człowieka*. C.H. Beck.

- Europejski Trybunał Praw Człowieka. Andersen przeciwko Polsce (Andersen v. Poland), skarga nr 53662/20.
- Europejski Trybunał Praw Człowieka. Oliari i inni przeciwko Włochom, Izba (Sekcja IV), skargi nr 18766/11 i 36030/11.
- Gallo, D., Paladini, L., & Pustorino, P. (2014). *Same-Sex Couples before National, Supranational and International Jurisdictions*. Berlin. Springer.
- Garlicki, L. (2023). Fedotova i inni przeciwko Rosji, czyli sformowanie europejskiego standardu nakazującego prawne uznanie związków monoseksualnych. *Europejski Przegląd Sejmowy*, 2, 27–36.
- Katz, A. (2022). International Law – European Court of Human Rights Holds That Russia Must Give Legal Recognition to Same-Sex Couples. *Harvard Law Review*, 5, 1488–1495.
- Kinney, M. K., & Muzzey, F. K. (2022). The chosen name process: Developing gender identity & bolstering support networks. In J. Shelton & G. P. Mallon (Eds.), *Social work practice with transgender and gender expansive youth* (3rd ed., pp. 54–69). Routledge/Taylor & Francis Group.
- Leoński, Z. (2000). *Materiałne prawo administracyjne*. C.H. Beck.
- Lisiecki, T., Sałajczyk, R., & Ptasieński, K. (2024). *Zmiana imienia przez osoby transpłciowe i niebinarne: Podstawy prawne i dobre praktyki. Informator z rekomendacjami dla Urzędów Stanu Cywilnego. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu*. <https://innowacje.rops.poznan.pl/wp-content/uploads/2024/08/1.-Informator-z-rekomendacjami-dla-Urzedow-Stanu-Cywilnego.pdf>
- Matusiak, J., Narożniak, A. (2024). *Materiałne prawo administracyjne. Zagadnienia wybrane + testy online*. C.H. Beck.
- Minister Cyfryzacji. (2023). Rozporządzenie Ministra Cyfryzacji z dnia 29 maja 2023 r. w sprawie wzorów dokumentów wydawanych z zakresu rejestracji stanu cywilnego (Dz. U. poz. 1023).
- Opaliński, B. (2022). Komentarz do art. 35. w: B. Kotowicz, A. Kurzawa, B. Opaliński, *Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz*, LEX, pkt 1.
- Orzeczenie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 14 grudnia 2021 r., C-490/20, w sprawie Stoliczna obshtina, rayon „Pancharevo”. ECLI:EU:C:2021:1008.
- Orzeczenie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 25 listopada 2025 r., C-713/23, w sprawie Jakub Cupriak-Trojan i Mateusz Trojan przeciwko Wojewodzie Mazowieckiemu. ECLI:EU:C:2025:917.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 1991 r., sygn. akt III CRN 28/91, LEX nr 519375.
- Sąd Najwyższy. (2025, marzec). Komunikaty o sprawach: Postępowanie w sprawie zmiany oznaczenia płci w akcie urodzenia osoby transpłciowej. https://www.sn.pl/aktualnosci/SitePages/Komunikaty_o_sprawach.aspx?ItemSID=695-b6b3e804-2752-4c7d-bcb4-7586782a1315&ListName=Komunikaty_o_sprawach&rok=2025
- Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (1997). Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).
- Parlament Europejski i Rada UE. (2016). Rozporządzenie 2016/1191 z dnia 6 lipca 2016 r. w sprawie promowania swobodnego przepływu obywateli poprzez uproszczenie wymogów dotyczących przedkładania określonych dokumentów urzędowych w Unii Europejskiej i zmieniające rozporządzenie (UE) nr 1024/2012 (Dz. U. UE. L. z 2016 r. Nr 200, str. 1).

- Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (2015). Ustawa z dnia 10 września 2015 r. o uzgodnieniu płci. Tekst ustawy ustalony ostatecznie po rozpatrzeniu poprawek Senatu.
- Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (2021). Ustawa z dnia 17 października 2008 r. o zmianie imienia i nazwiska (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1988).
- Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (2025a). Ustawa z dnia 6 sierpnia 2010 r. o dowodach osobistych (t.j. Dz. U. 2025 poz. 1753).
- Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (2023). Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2809 z późn. zm.).
- Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (2024). Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1568 z późn. zm.).
- Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (2025). Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 594).
- Sherpe, J. M. (2013). The Legal Recognition of Same-Sex Couples in Europe and the Role of the European Court of Human Rights. *The Equal Rights Review*, 10, 83–96.
- Scherpe, J. M. (ed.). (2015). *The Legal Status of Transsexual and Transgender Persons*. Intersentia.
- Stowarzyszenie Miłość Nie Wyklucza. (2024). *Konferencja prasowa: osoby transpłciowe w związkach małżeńskich pozwą Polskę, by nie musieć się rozwodzić*. <https://mnw.org.pl/media/konferencja-prasowa-osoby-transplciowe-w-zwiazkach-malzenskich-pozwa-polske-by-nie-musiec-sie-rozwodzil/>
- Sylwestrzak, A., Balwicka-Szczyrba, M., & van den Brink, M. (2025). The Legal Position of Children of Same-Sex Parents in Poland and the Netherlands: A Discussion of Opposing Approaches. *Białostockie Studia Prawnicze*, 30(1), 49–64.
- Testa, R. J., Sciacca, L. M., Wang, F., Hendricks, M. L., Goldblum, P., Bradford, J., & Bongar, B. (2012). Effects of Violence on Transgender People. *Professional Psychology: Research and Practice*, 43(5), 452–459.
- Tranzycja płci. (n.d.). *Wielki słownik języka polskiego*. <https://wsjp.pl/haslo/podglad/101925/tranzycja/5245038/plci>
- Uchwała Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 2 grudnia 2019 r., sygn. akt II OPS 1/19, LEX nr 2746435.
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia z 4 marca 2025 r., sygn. akt III CZP 6/24, LEX nr 3834862.
- Vaigé, L. (2012). The Problematics of Recognition of Same-sex Marriages Originating from Member States According to the EU Legal Regulation. *Societal Studies*, 4(2), 755–775.
- Wawrzyniak, O. (2024). Sytuacja prawna małżonka i krewnych osoby poddającej się tranzycji. *Państwo i Prawo*, 9, 62–77.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 15 listopada 2023 r., sygn. akt II OSK 439/21, LEX nr 3745081 (a).
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 27 września 2023 r., sygn. akt II OSK 979/22, LEX nr 3697723 (b).
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2019 r., sygn. akt II CSK 371/18, LEX nr 2616188.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2022 r., sygn. akt I NSNc 575/21, LEX nr 3439529.

- Wyrok Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 1 lutego 2024 r., sygn. akt I C 2717/21, LEX nr 3712342.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi z dnia 14 lutego 2013 r., sygn. akt III SA/ Łd 1100/12, Lex nr 1287159.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi z dnia 15 lutego 2017 r., sygn. akt III SA/Łd 745/16, LEX nr 2239981.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi z dnia 16 marca 2023 r., sygn. akt III SA/Łd 874/22, LEX nr 3518829.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi z dnia 25 października 2012 r., sygn. akt III SA/Łd 732/12, LEX nr 1235392.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Opolu z dnia 15 kwietnia 2021 r., sygn. akt II SA/Op 170/21, LEX nr 3184595.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 11 stycznia 2024 r., sygn. akt VII SA/Wa 2034/23, LEX nr 3791629.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 5 czerwca 2017 r., sygn. akt IV SA/Wa 532/17, LEX nr 2408936.
- Zajączkowska-Burtowy, J. (2025). Problematyka związków partnerskich osób tej samej płci na tle najnowszej orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. *Europejski Przegląd Sądowy*, 9, 44–51.